

kristofer marlo: „faust“

Kristofer Marlo (1564—1593) pripadao je grupi strasvenika pozorišta, zvanog „univerzitetški umovi“; grupi koja je svojim sokovima i sjajem rascvetala englesku renesansnu tragediju, izdašno je dajući Šekspiru i francuskim prosvetiteljima. Pesnik koji je krotio đavola, ismevao boga, dokazujući da ih je stvorio čovek. Marlo je pesnik, mislilac, borac, socijalan i human, privrženik nauke i slobode ljudskog duha. Još više od toga, on je vizionar.

Čin prvi, scena prva
Faust: Bene disserere est finis logice.
(Dobro raspravljanje je cilj logike).

Ova rečenica kao da je poslužila Marlou za kostur njegovog dela. Delo je velika rasprava — rasprava o svemu i svakom. Marlo samo o jednom ne raspravlja: o veri u ljudski duh — u njegovo sutra. I zato verujem da doba u kome je Marlo stvarao nije bilo snažno protiv njega, „Faust“ se ne bi završio ovim epilogom...

Faust:
Faust je otišao.
Smatrajte njegovu kob i pakleni pad
Kao opomenu mudrima da budu
Pred zabranjenim stvarima u čudu,
Mada ih mami njihova dubina.

...nego prvom scenom petog čina u kojoj Mefistofel dovodi Jelenu sa kupidonima.

Faust: ...
— Obesmrći me poljupcem, Jelena.
(Ona ga poljubi)
Njene usne su mi isisale dušu:
Gle, odletela je, hodi, Jelena,
Jer nebo je na ovim usnama,
I sve je ništavno što nije Jelena.

To je Marlo, to potpuno verovanje u čoveka — u vrednost i lepotu njegove duše i tela. Nije za čuđenje što je Marlo predimenzionirao u svom delu odnose: čovek — bog i čovek — đavo. To je bila osnovna preokupacija ljudske psihe tog doba — trebalo je osloboditi ga od toga da bi se bavio problemima društva. Tu nije u pitanju Marloova sposobnost uočavanja društvenih problema. Naprotiv, on svesno kida one lance kako bi omogućio čoveku da se bavi tim pitanjem. On zna šta je osnovna smetnja koju treba odstraniti da bi ga osposobio za to.

„Faust“ je virtuosno rađeno delo: to je galerija u kojoj su zastupljeni najširi platna i minijature. Munjevitom menjanje sadržaja i ritma misli stvara osećaj kao da su izmešane Betovenove simfonije i popularne gradske pesme. Marlo peva himnu saznanju, i njegov Faust ga koristi u opšte humane i ljudske svrhe. U prilog tome koristim delove trećeg i četvrtog čina.

Treći čin:

— Poigravajući se sa papskom kurijom, tim skupom zlih lakrdijaša, Faust spasava smrli svrgnutog papu Bruna — postavljenog od strane cara Karla V. Karlo V zahvaljuje Faustu ovim rečima:

Karlo V:

Čin kojim si Bruna oslobodio,
Od prokletog mu i našeg dušmana
Veštini tvojoj daće veći sjaj
No kad bi moćnom nekromantijom
Uspeo da nagnaš na poslušnost svet.

Ali, tu Marlo postiže širi zahvat. On otkriva svu besmisao kojom se bavi ljudski duh — relativnost vrednosti, a boga ističe kao sredstvo, sredstvo u ljudima sa kojim oni rešavaju svoje interese. I dok većinu bog pritiska kao duhovna mora, onima koji su im ga nametnuli, predstavlja problem tehničke prirode. Na primer: u Rimu je Bruno svrgnuti papa preko čijiš se leđa novopostavljeni papa Adrijan penje na presto, a na dvoru Karla V to je sveti Bruno. Da pape nisu u volji boga, već ljudi, Marlo dokazuje kroz Bruna.

Bruno:

Papo Adrijane, daj mi moje pravo
Zakonsko, mene je izabrao car.
....

I, dok papa Adrijan priprema Brunovo ubistvo, Mefisto ga spasava — tako đavolov spasenik postaje svetac.

Faust i Mefisto najbrutalnije ismejavaju božji presto na zemlji. Bog je neaktivan, on ništa ne preduzima. Dokaz: on je aktivan samo u nama — on je eho srednjevekovne inkvizicije i pesnikova nužnost u Mefistofelovoj patnji — jer, ne treba zaboraviti, to je XVI vek u kome se krvave i licemerne kandže inkvizicije čvrsto drže za ljudske duše. Marlo nije mogao da pobegne od te istine, možda i (namerno) nije hteo, dopustivši ljudima da sami reše pitanje svoje slobode, a Marlo im je dao dovoljno razloga i snage za to. U istom stihu Marlo daje plemenitu poruku vladarima, i to ne slučajno kroz usta njima ravnima, nemačkog cara Karla V. Pošto je Faust spasao Bruna, car mu zahvaljuje na ovaj način:

Car: ...

Veštini tvojoj daće veći sjaj
No, da si moćnom nekromantijom
Uspeo da nagnaš na poslušnost svet.

Stih je logičan: humanije je osloboditi stega jednog čoveka nego hiljade drugih istim vezati.

A one koji spoznaju, koriste u lične svrhe lo-povskii manipulišući njom, Marlo kroz čin Mefistofela koji pretvara Rabinu i Dika u psa i majmuna, tako i naziva. A zar đavo Mefisto nije izlišno smešan kao božji pomagač spasavajući docnijeg sveca Bruna? Prema tome, i bog i Mefisto su tu samo radi Fausta. Nije on njihova dilema, oni su njegova dilema: on se svojom voljom opredeljuje i njihov uticaj nije bitan u tom opredeljenju. Marlo ismejava i one koji ne veruju u nauku, one učmale duhove koji su dovoljni sebi takvi kakvi su, čije je geslo: **Spavati, jesti, piti.** Takvima on nabija robove gluposti, kao što je uradio sa otupavelim i dremljivim Benvolijom, iz čega, kasnije, izvlači još jednu nit: glupost je došla mržnje i slavo-ljublja do te mere da utiče na podložnu okolinu — Benvolio, instinktom glupaka koji brani sujetu, odjednom se budi.

Benvolio: ...

Neka mi san s očiju odleti bez traga
Dokle mačem svojim ne probodem
maga.

Ali on ume da podmiti primitivnu i slavo-ljubivu gomilu seljaka — vojnika rečima u sledećem stihu:

Benvolio: ...

Zato sad, vojnici, borite se hrabro
Ako Faust umre, vama blago maga,
A nama pobeda.

Marlo za svakog ima ljudsku doskočicu koju zaslužuje: trgovca konjima, krčmara, kočijaša itd. On se dotiče staleža svoga vremena periferno, nemajući vremena za njih, jer se bavi centralnim problemom, ali želi da im stavi do znanja da ih primećuje, pa, i više od toga, da im zna prirodu. Kad kažem vizionarsko u Marlou, mislim: Faust sanjari da napravi vazdušni most između Egipta i Španije — on ognjemim zmajevima obilazi svet — a kako je Mefisto oruđe njegove želje za spoznajom, onda on radi ono što mu kaže Faust, a Faust je čovek. Zar nije Marlo maštom naćeo ono što je Žil Vern kasnije plastičnije dočarao, ali je ovaj potonji za fako nešto imao i tehničke „podloge“ koje su mu omogućile smelija i konstruktivnija naslućivanja.

Zbog krajnje poruke i smelosti obračuna, Marloovo delo ima nesumnjive vrednosti i za naše doba. Obračun sa svime što sputava ljudski duh — sa veličinama kao što su bog i đavo — nagoni čoveka da se bori sa svim što je lažno, makoliko to autoritativno izgledalo. Taj podsticaj je i danas ljudima potreban.